

Foto: Henk Koster, Rotterdam.

Supporters

Nico Wilterdink

Eigenlijk zou deze foto in kleur moeten zijn. De mensen vooraan hebben oranje shirts aan en oranje petjes of hoedjes op. Hun gezichten zijn beschilderd met de nationale driekleur, roodwitblauw. Ze zwaaien met oranje vlaggen die met banen roodwitblauw omzoomd zijn en waarop ballen of leeuwen zijn aangebracht. Verder naar achteren wordt eveneens met een oranje vlag gezwaaid, waarop behalve een leeuw het begin van de tekst HUP HOLLAND HUP is te zien.

Het is duidelijk, hier manifesteren zich de supporters van het Nederlandse voetbalelftal. De wedstrijd is nog niet begonnen, maar

met gezang, geroep, vlaggengezwaai en drank (zie de bierblikjes) draaien zij zich alvast warm voor het grote gebeuren.

Uitbundig en luidruchtig supportersgedrag bij internationale sportwedstrijden is zo oud als die wedstrijden zelf, maar de gewoonte om zich daarbij in nationale kleuren uit te dossen is vrij recent. Bij de wereldkampioenschappen voetbal van 1974 in Duitsland werden al oranje petjes gesignaleerd (zij het nog niet op het televisiescherm), maar het werkelijk massale en uitbundige gebruik van deze kleur begon pas bij de voor Nederland zo succesvolle Europese voetbalkampioenschappen van 1988. Inmiddels is het normaal geworden dat bij wedstrijden van het Nederlands elftal hele tribunevakken oranje gekleurd zijn. Supporters van andere landen laten zich evenmin onbetuigd, hoewel Nederlanders hen doorgaans lijken te overtreffen in de massaliteit van het gebruik en het opvallende van hun uitdossing.

De gewoonte is niet tot voetbal beperkt gebleven. Ook tennis bijvoorbeeld, ooit een deftige sport waarbij de toeschouwers alleen door beschaafd applaus hun waardering lieten blijken, moet er inmiddels aan geloven. Bij de Davis Cup wedstrijd tussen de Verenigde Staten en Nederland die dit jaar (1997) in Amerika gespeeld werd richtte de televisiecamera zich regelmatig op een kleurrijke en luidruchtige groep Nederlanders aan de kant, van wie sommigen een reusachtige klomp op hun hoofd torsten. Tussen de slagenwisselingen door hieven zij een yell aan, waarbij de armen ritmisch de hoogte in werden gestoken. (Het hielp niet, Nederland verloor.) Enkele maanden later was eenzelfde groepje present bij de wedstrijd om de Federation Cup, de vrouwelijke pendant van de Davis Cup, tussen Tsjechië en Nederland. Dit keer won het Nederlandse team wel, en na afloop van de beslissende dubbelpartij dansten de fans een polonaise op de baan onder aanvoering van een in een wit pak gestoken man (mogelijk een tennisofficial) met een oranje pruik en daarbovenop een grote gele klomp.

Hoe dergelijk gedrag te duiden? Wijst het, om met Huizinga te spreken, op toenemend puerilisme, de combinatie van 'kinderachtigheid en kwajongensachtigheid' bij naar de biologische leeftijd volwassen mensen? Huizinga zelf zou het ongetwijfeld zo interpreteren. Maar met deze kwalificatie wordt toch eerder een oordeel geveld dan inzicht geboden.

Moeten de kleurige uitdossing en het bijbehorende gedrag begrepen worden in het kader van voortgaande informalisering, de verruiming en versoepeling van omgangsvormen en gedragsstandaarden gepaard aan een 'controlled decontrolling of emotional controls'? Dat ligt voor de hand; supporters uiten emoties op weliswaar luidruchtige maar ook beheerste en genormeerde wijze. Ook is er sprake van de voor informalisering typerende verbreiding van gedragselementen van 'laag' naar 'hoog' - wat eerder vulgair en volks was, vindt acceptatie in bredere kring. Maar anders dan de informaliseringsthese suggereert, gaat het hier niet om sterk geïndividualiseerd gedrag dat een ingewikkelde, flexibele zelfsturing veronderstelt. Eerder is het te typeren als geritualiseerd massagedrag, dat ook uit vroegere historische perioden bekend is.

De termen 'puerilisme' en 'informalising' suggereren niettemin een mogelijke verklaring, althans een gedeelte van een verklaring. Het hedendaagse gedrag op sporttribunes is een vorm van leuk ('ludiek') uit de hoek komen waarmee men zowel zichzelf als anderen probeert te vermaken. De oranje shirts, pruiken en vlaggen, de klompen en de beschilderde gezichten zijn niet alleen insignes van collectieve identificatie, maar ook manieren van aandacht trekken. Camera's werken daarbij stimulerend. Dit gedrag is geworteld - kan vermoed worden - in een opvoedingsstijl die 'gek' gedrag van kinderen niet afwijst maar binnen bepaalde grenzen juist stimuleert. Het is een stijl die na de Tweede Wereldoorlog verbreid is, in Nederland misschien nog meer dan elders. Vanaf de peuterspeelzaal leren kinderen nu toneelstukjes op te voeren, zich te verkleden en te beschilderen, en staan lachende en juichende volwassenen om hen heen om hen daarin aan te moedigen. De regelmatige beloning van gedrag in de kindertijd vormt de grondslag voor latere behoeften en neigingen: die wetmatigheid lijkt ook in dit geval op te gaan.

Hiermee is de meest voor de hand liggende interpretatie - die de bovengenoemde overigens niet uitsluit - nog niet genoemd. Het enthousiaste gebruik van nationale symbolen zou kunnen wijzen op toenemend nationalisme in een tijd dat andere bronnen van collectieve identiteit - stad en streek, klasse en stand, godsdienst

en levensbeschouwing - aan betekenis hebben ingeboet. Als dat zo is (in elk geval is het verzet tegen het gebruik van nationale symbolen de afgelopen decennia sterk afgenomen), gaat het om een bepaald soort nationalisme: niet een politieke keuze, niet een grimmig militante houding, maar een wij-gevoel dat bij speciale gelegenheden gemobiliseerd wordt en dat eerder gespeelde dan gewelddadige agressie begeleidt. Waar nationale staten in toenemende afhankelijkheid van elkaar en van de wereldeconomie aan autonomie verliezen en niet meer militair tegenover elkaar staan, wordt nationalisme langzamerhand steeds meer een vrijetijdssentiment, een vorm van folklore. Dat is een gunstige ontwikkeling.